

УДК 342.9

О. М. Радченко*аспірант кафедри цивільного, адміністративного та фінансового права
Класичного приватного університету***ПРАВОВІ РЕЖИМИ СПРАВЛЕННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ**

Постановка проблеми. Однією зі складових частин доходної частини державного бюджету України є митні платежі. Митні платежі виступають регулятором участі держави в системі зовнішньоекономічних зв'язків. Від того, наскільки детально чинне законодавство закріпить правовий механізм їх сплати та інші питання, пов'язані із цією сплатою, залежить не тільки формування публічних грошових фондів держави, але і виконання видаткових зобов'язань держави перед суспільством, суть яких полягає в гарантованому державою фінансуванні певних сфер суспільного життя.

У зв'язку із цим важливого значення набуває питання про співвідношення понять «сплата», «утримання» і «стягнення» митних платежів як джерела поповнення державного бюджету України.

Мета статті – дослідити державну митну політику та фінансову діяльність держави.

Виклад основного матеріалу. Питання митних платежів у науці фінансового права досліджували Л.К. Воронова, О.П. Гетманець, О.О. Дмитрик, Є.В. Додін, Л.М. Касьяненко, Б.А. Кормич, Ю.О. Костенко, М.П. Кучерявенко, О.А. Лукашев, А.О. Монаєнко, В.Я. Настюк, О.П. Орлюк, О.В. Покатаєва, О.В. Солдатенко, Н.Ю. Пришва, Л.А. Савченко, О.В. Солдатенко, Н.Я. Якимчук та ін.

Під сплатою слід розуміти суму, що вноситься як плата за що-небудь. Платити (сплачувати) – значить віддавати гроші у відшкодування чого-небудь, внести плату у відшкодування чого-небудь (наприклад, за грошовими зобов'язаннями); заплатити.

Відповідно до Митного кодексу України до митних платежів належать такі непрямі податки (ПДВ та акцизний податок) [2], у зв'язку із чим вважаємо за можливе розглянути характеристику поняття «сплата митних платежів» безпосередньо з позиції сплати податку, тим більше, що дане поняття в науці вже отримало розробку.

Сплата податку є одним з елементів податкового обов'язку. Податковий кодекс України не дає визначення поняття сплати, проте визначає, що сплата податків та зборів здійснюється безпосередньо платником податків у грошовій формі, у національній валюті України, крім випадків, передбачених ПК України або законами з питань митної справи. Сплачувати податки та збори можна як у готівковій, так і в безготівковій формі.

М.П. Кучерявенко деталізовано досліджував сутність сплати податків і зборів на теоретичному рівні. Під сплатою податків і зборів він пропонує розуміти сукупність дій платника податків щодо фактичного внесення сум податку, які підлягають сплаті, до відповідного бюджету або цільового фонду [1, с. 230].

Сплата податку здійснюється у строки, визначені статтею 57 Податкового кодексу України. Обов'язок зі сплати податкових зобов'язань вважається виконаним тоді, коли кошти зараховані до відповідного бюджету. У зв'язку із цим на строк сплати податкових зобов'язань впливають також строки операційного дня та операційного часу банку [3].

На нашу думку, сплата митних платежів – це вчинення платником митних платежів дій, спрямованих на виконання обов'язку, що виник у зв'язку з переміщенням ним товарів через митний кордон. Сплата в даному випадку є відшкодуванням грошового боргу перед митним органом, державою. Відмітна особливість сплати полягає в її добровільному виконанні, тобто платник митних платежів свідомо, а головне – добровільно, сплачує свій борг із митних платежів.

Відповідно до ст. 291 Митного кодексу України обов'язок із сплати митних платежів вважається виконаним (митні платежі вважаються сплаченими) [2]:

1) у разі здійснення особою, відповідальною за сплату митних платежів, розпорядження про використання коштів авансових платежів:

– під час здійснення митного оформлення товарів – із моменту закінчення митного оформлення;

– якщо сплата не пов'язана зі здійсненням митного оформлення товарів – із моменту списання коштів з авансового рахунку при перерахуванні їх до державного бюджету;

2) у разі сплати коштів безпосередньо до державного бюджету у випадках, визначених законодавством України, – з моменту:

– списання коштів з рахунку платника податків у банку;

– внесення готівкових коштів у касу банку;

3) із моменту сплати банком, іншою організацією відповідно до наданої гарантії (забезпечення сплати митних платежів) коштів до державного бюджету в рахунок сплати митних платежів;

4) із моменту списання коштів, що перебували у грошовій заставі, з відповідного рахунку митни-

ці при перерахуванні цих коштів до державного бюджету в рахунок сплати митних платежів;

5) із моменту настання інших обставин, визначених Податковим кодексом України.

Слід зазначити, що добровільне і своєчасне виконання ним обов'язків зі сплати митних платежів відіграє найважливішу роль у всьому механізмі стягнення митних платежів. По-перше, це сприяє своєчасному і повному надходженню коштів до державного бюджету України; по-друге, полегшує роботу митних органів, які звільняються від необхідності здійснення примусових заходів щодо стягнення боргу зі сплати митних платежів.

Викладене дозволяє сформулювати визначення сплати митних платежів як сукупності дій суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, спрямованих на добровільне і своєчасне виконання обов'язку зі сплати відповідних митних платежів, що в нього виник у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон держави.

У випадку несплати або неповної сплати митних платежів дані обставини служать підставою для застосування примусових заходів щодо стягнення заборгованості зі сплати митних платежів.

Так, відповідно до ст. 303 Митного кодексу України в разі несплати або неповної сплати митних платежів у встановлений строк такі платежі стягуються в порядку та строки, визначені Податковим кодексом України [2].

Розділ 2 Податкового кодексу України встановлює порядок стягнення заборгованості з податків, зборів і погашення податкового боргу [3].

На нашу думку, під стягненням слід розуміти дії, спрямовані на те, щоб змусити сплатити, покарати, притягнути до юридичної відповідальності. Стягнення завжди пов'язане з примусом. Виходячи із цього, примус є одним із елементів примусового стягнення.

Слід зазначити, що в рамках питання про примусове стягнення митних платежів примус є важливим інструментом, за допомогою якого уповноважені органи держави – митні органи – впливають на недобросовісних платників (неплатників) митних платежів із метою забезпечення виконання останніми грошових зобов'язань, що виникли у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон. Примус є необхідним елементом у механізмі правового регулювання.

У ст. 458 Митного кодексу України зазначено, що порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним орга-

нам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій із товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність [2].

Відповідно до ст. 461 Митного кодексу України за порушення митних правил можуть бути накладені такі адміністративні стягнення: 1) попередження; 2) штраф; 3) конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення – безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів, транспортних засобів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю (крім транспортних засобів комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону), а також транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів, – безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України поза місцем розташування митного органу [2].

Отже, за порушення митних правил Митним кодексом України передбачено застосування адміністративно-правового примусу у вигляді відповідних заходів, визначених у ст. 461 цього Кодексу.

Проте в митній сфері можуть застосовуватись і заходи фінансово-правового впливу у вигляді фінансових санкцій – пені (правопоновлююча санкція) та штрафів. Так, зокрема, відповідно до ст. 302 Митного кодексу України після закінчення встановлених цим Кодексом та Податковим кодексом України строків сплати митних платежів на суму податкового боргу нараховується пеня в розмірі та порядку, визначених Податковим кодексом України.

У разі направлення гаранту претензій щодо сплати митних платежів відповідно до Податкового кодексу України пеня нараховується на строк, що не перевищує трьох місяців із дня, наступного за днем закінчення строку виконання зобов'язань, забезпечених гарантією.

Під час здійснення перевезень за процедурою МДП нарахування пені призупиняється на строк до трьох місяців із дня отримання претензії гарантійним об'єднанням і поновлюється, якщо після закінчення цього строку претензія залишається неврегульованою.

Пеня сплачується незалежно від застосування інших заходів відповідальності за порушення

вимог законодавства України, визначених Митним кодексом, Податковим кодексом України та іншими законами України. Пеня нараховується платником податків самостійно та сплачується одночасно зі сплатою митних платежів. Сплата, стягнення та повернення пені здійснюються за правилами, встановленими законом для сплати, стягнення та повернення митних платежів.

Отже, пеня, що нараховується на суму податкового боргу в разі порушення: строків сплати митних платежів; умов митних режимів, що передбачають умовне звільнення від оподаткування; умов цільового використання товарів, які були ввезені на митну територію України з використанням податкових пільг.

Штрафи як фінансові санкції щодо сплати митних платежів: за несвоєчасне подання митної декларації для здійснення митного оформлення товарів (стаття 120 Податкового кодексу України); за заниження сум податкових зобов'язань, виявлене контролюючим органом (стаття 123 Податкового кодексу України); за порушення правил сплати або перерахування податку (стаття 126 Податкового кодексу України) [3].

Можна сформулювати такі характерні ознаки примусового стягнення митних платежів:

1) являє собою дії примусового характеру уповноважених органів держави – митних органів із застосуванням відповідних фінансових санкцій у вигляді пені та/або штрафу;

2) спрямоване на забезпечення надходження до державного бюджету України коштів, які не були сплачені добровільно;

3) є превентивним механізмом у боротьбі з недобросовісними платниками митних платежів.

Можливість застосування цих заходів уповноваженими органами держави, а також їх неминучість відносно неплательників або неналежних платників митних платежів служить інструментом впливу як безпосередньо на боржника, так і на суспільство в цілому.

У рамках примусового стягнення примус виступає як інструмент впливу на несумлінного платника (неплатника митних платежів) і застосовується в разі неспівпадіння державної волі і волі зобов'язаного суб'єкта.

На підставі викладеного можна сформулювати таке визначення примусового стягнення митних платежів: це різновид фінансово-правового примусу, яке представляє собою вид державного примусу, що складається в діях уповноважених чинним законодавством України митних органів щодо застосування примусових заходів у вигляді фінансових санкцій (штрафу та/або пені) до особи, яка добровільно і своєчасно не виконала покладений на неї обов'язок зі сплати митних платежів.

У рамках митного оподаткування проводиться також утримання митних платежів, яке необхід-

но розглядати у співвідношенні з поняттям «стягнення митних платежів».

Аналіз статей Податкового кодексу України (наприклад, ст. 127, ст. 168) показав, що термін «утримання» використовується законодавцем як спосіб отримання уповноваженими органами держави грошових коштів від їх платника.

Так, наприклад, відповідно до п. 168.4 ст. 168 цього Кодексу, який визначає порядок сплати (перерахування) податку до бюджету, податок, утриманий з доходів резидентів та нерезидентів, зараховується до бюджету згідно з Бюджетним кодексом України [3].

Мито – це обов'язковий платіж, що утримується митними органами від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон. ПДВ, акцизний податок або мито утримуються митними органами під час саме добровільної сплати митних платежів відповідними суб'єктами ЗЕД, але це зовсім не означає, що вони примусово стягуються. Митні платежі, незалежно від виду, перш за все, можуть бути сплачені платником добровільно, а завдання митного органу лише їх отримувати. Тобто митні органи утримують відповідні платежі, коли суб'єкти ЗЕД їх сплачують добровільно.

Виходячи з викладеного, можна сформулювати висновок про те, що терміни «утримання» і «стягнення» не є синонімами. Отже, справляння митних платежів являє собою більш широке поняття, яке включає в себе як утримання митними органами грошових коштів від платника митних платежів в разі їх добровільної сплати, так і стягнення, тобто застосування примусових заходів у разі несплати або неповної сплати платником грошових коштів. Стягнення ж – це не добровільне (як у випадку сплати), а примусове виконання обов'язку зі сплати митних платежів із застосуванням відповідних фінансових санкцій, що виникла при переміщенні особою товарів через митний кордон.

Справляння податків розглядається нами як повсякденна організована, виконавчо-розпорядча діяльність відповідних суб'єктів владних повноважень зі збирання (утримання) податків, а також діяльність із притягнення порушників податкового законодавства до відповідальності і застосування до них відповідних заходів впливу. Характеристика застосовна не тільки до податків, але і до митних платежів.

Справляння митних платежів – це встановлений податковим та митним законодавством порядок добровільної сплати і стягнення цих платежів, а стягнення – це примусове стягнення платежу з його платника. Дані визначення дозволяють зробити висновок про те, що справляння може здійснюватися із застосуванням примусових заходів у разі невиконання або неналежного виконання

обов'язку зі сплати податку та утримання без застосування примусових заходів, тобто отримання коштів від платника податків у процесі добровільного виконання ним грошового зобов'язання.

Таким чином, на підставі викладеного можна сформулювати таке визначення: справляння митних платежів – це дії митних органів держави, що спрямовані на отримання грошових коштів від суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності (в разі їх добровільної сплати), а також застосування примусових заходів щодо стягнення заборгованості в разі неналежного виконання суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності обов'язку з їх сплати.

Досліджуючи співвідношення понять «сплата» і «стягнення», слід звернути увагу ще на один критерій, який відрізняє їх один від одного.

Сплата митних платежів включає в себе здійснення дій із погашення боргу з боку їх платника, а під час стягнення такі дії виходять безпосередньо від митного органу і полягають у застосуванні до платника митних платежів примусових заходів для їх сплати. Таким чином, сплата та стягнення митних платежів відрізняються за суб'єктом, який безпосередньо здійснює дії, що спрямовані на погашення боргу зі сплати митних платежів.

Висновок. Терміни «сплата», «справляння» і «стягнення», що використовуються в чинному законодавстві України, мають як загальні, так і відмінні риси. Загальна мета цих процесів – забезпечення своєчасного і повного надходження митних платежів до державного бюджету України. Незалежно від того, сплачені митні платежі добровільно або стягнуті примусово, мета єдина – поповнення централізованого публічного грошового фонду.

Відмінність даних понять проявляється під час розгляду питання про те, як був виконаний обов'язок зі сплати митних платежів: добровільно або примусово, а також з урахуванням того, від кого безпосередньо виходила ініціатива зі сплати (від платника або від уповноваженого митного органу держави).

Таким чином, терміни «сплата», «справляння» і «стягнення» митних платежів тісно взаємопов'язані. Із викладеного стає зрозуміло, що справляння – найбільш широке поняття, яке включає в себе як отримання митними органами митних платежів у разі їх добровільної сплати (тобто добровільне виконання обов'язку із їх сплати), так і примусове стягнення (можливість застосування примусових заходів у випадку невиконання обов'язку зі сплати митних платежів добровільно).

Література

1. Кучерявенко М.П. Податкове право : підручник. Харків : Право, 2013. С. 230.

2. Митний кодекс України : Закон від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page>.

3. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010 № 2755-VI URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/>.

Анотація

Радченко О. М. Правові режими справляння митних платежів. – Стаття.

У статті автор визначив сплату митних платежів як сукупність дій суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, спрямованих на добровільне і своєчасне виконання обов'язку зі сплати відповідних митних платежів, що в нього виник у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон держави.

Примусове стягнення митних платежів визначається різновидом фінансово-правового примусу, що складається в діях уповноважених чинним законодавством України митних органів стосовно застосування примусових заходів у вигляді фінансових санкцій (штрафу та/або пені) до особи, яка добровільно і своєчасно не виконала покладений на неї обов'язок зі сплати митних платежів.

Справляння митних платежів є діями митних органів держави, що спрямовані на отримання грошових коштів від суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності (в разі їх добровільної сплати), а також застосування примусових заходів щодо стягнення заборгованості в разі невиконання або неналежного виконання суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності обов'язку з їх сплати.

Ключові слова: митні платежі, мито, акцизний податок, податок на додану вартість, державний бюджет, надходження, видатки, зовнішньоекономічна діяльність, тариф, сплата.

Аннотация

Радченко О. Н. Правовые режимы взимания таможенных платежей. – Статья.

В статье автор определил уплату таможенных платежей как совокупность действий субъекта внешнеэкономической деятельности, направленных на добровольное и своевременное исполнение обязанности по уплате соответствующих таможенных платежей, что у него возник в связи с перемещением товаров через таможенную границу государства.

Принудительное взыскание таможенных платежей определяется разновидностью финансово-правового принуждения, состоящего в действиях уполномоченных действующим законодательством Украины таможенных органов по применению принудительных мер в виде финансовых санкций (штрафа и / или пени) к лицу, добровольно и своевременно не выполнившему возложенные на него обязательства по уплате таможенных платежей.

Взимания таможенных платежей являются действиями таможенных органов государства, направленными на получение денежных средств от субъекта внешнеэкономической деятельности (в случае их добровольной уплаты), а также применение принудительных мер по взысканию задолженности в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения субъектом внешнеэкономической деятельности обязанности в связи с их уплатой.

Ключевые слова: таможенные платежи, пошлины, акцизный налог, налог на добавленную стоимость, государственный бюджет, поступления, расходы, внешнеэкономическая деятельность, тариф, оплата.

Summary

Radchenko O. M. The legal regimes of collecting customs payments. – Article.

The author defines the payment of customs duties as a set of actions of the entity engaged in foreign economic activities aimed at voluntary and timely fulfillment of the obligation to pay the relevant customs duties, which arose due to the movement of goods across the customs frontier.

Enforced collection of customs payments is a kind of financial and legal coercion, which includes the actions of the customs authorities empowered by the current legislation of Ukraine regarding the application of coercive measures in the form of financial sanctions (money penalty and / or fines) to a person who hasn't fulfill the obligations voluntarily and in a timely manner.

The collection of customs payments are the actions of the customs authorities of the state focused on obtaining funds from an entity of foreign economic activity (in case

of their voluntary payment) as well as the application of coercive measures to recover debts in case of non-performance or improper performance of the obligations by the entity of foreign economic activity.

Penalty is accrued on the amount of tax debt in case of violation of the terms of payment of customs duties; conditions of customs regimes that provide for conditional exemption from taxation; conditions of targeted use of goods imported into the customs territory of Ukraine with the use of tax benefits.

Penalties are used as financial sanctions for the payment of customs duties: for late submission of a customs declaration for customs clearance of goods; for understatement of tax liabilities identified by the supervisory authority; for violation of the rules of payment or transfer of tax.

Key words: customs payments, customs duties, excise tax, value added tax, state budget, revenues, expenditures, foreign economic activity, tariff, payment.